

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

**Postava dandyho v české literatuře první poloviny 20.
století**

Dandy figure in Czech literature of the first half of the 20th century

Bakalářská diplomová práce

Jana Vlachová

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 21. 6. 2016

.....
Jana Vlachová

Děkuji Mgr. Janě Vraiové, Ph.D., za odborné vedení práce, připomínky a trpělivost.

1.	Úvod	5
2.	Dandysmus v myšlení o literatuře.....	6
3.	Dandysmus v kontextu české a evropské literatury	10
4.	Hlavní znaky dandysmu	13
4.1.	Individualismus	13
4.2.	Morální aspekt dandysmu	14
4.3.	Stylizace a mystifikace	15
4.3.1.	Stylizace	15
4.3.2.	Mystifikace	18
4.3.3.	Maska	19
4.4.	Dandy typ	20
4.4.1.	Dandy aristokrat	20
4.4.2.	Dandy neurotik	20
4.4.3.	Dandy estét.....	21
4.5.	Sexualita	22
5.	Analytická část.....	23
5.1.	Jiří Karásek ze Lvovic	23
5.1.1.	Román Manfreda Macmillena.....	23
5.1.1.1.	Francis.....	24
5.1.1.2.	Manfred Macmillen	24
5.1.2.	Scarabeus	25
5.1.2.1.	Gaston Béroalde d'Amade	25
5.1.2.2.	Oreste Contarini	26
5.1.2.3.	Marcel d'Offémont	27
5.1.2.4.	Marie Madeleine de Brinvillier	29
5.2.	Arthur Breisky	29
5.2.1.	Triumf zla.....	29
5.2.1.1.	Tiberius	29
5.2.1.2.	Nero	31
5.2.1.3.	Luigi del Riccio	33
5.2.1.4.	Lord Byron	34
5.2.1.5.	Baudelaire	36
5.2.1.6.	Oscar Wilde.....	37
6.	Závěr.....	39
7.	Resumé	43
8.	Seznam použité literatury	44

1. Úvod

V předkládané bakalářské diplomové práci se zabýváme postavou dandyho v české literatuře první poloviny 20. století. Fenomén dandysmu považujeme za českou literární vědou marginalizovaný – zde se opíráme o několik významných literárně-historických příruček, zejména o čtvrtý díl tzv. *akademických dějin*¹, *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*² Arne Nováka, Vlašínův *Slovník literárních směrů a skupin*³, kolektivní *Českou literaturu od počátků k dnešku*⁴ a *Dějiny nové moderny*.⁵ To byl také jeden z důvodů, proč jsme se rozhodli tímto tématem zabývat. V českém překladu sice vyšly překlady několika publikací, které se tímto fenoménem zabývají, ale soustavná česká monografie na toto téma dosud napsána nebyla, vznikly pouze dílčí studie. Naším prvním cílem bylo nastínění dosavadního výzkumu o fenoménu dandysmu.

Cílem práce je nastínit vývojové tendence české literatury 19. století a charakterizovat, jaké postavení dandysmus v české literatuře zaujímá. Zároveň se pokusíme odpovědět na otázku, zda je dandysmus v českém prostředí možno vnímat jako samostatný směr, jak je tomu v některých evropských literaturách, nebo zdali se jedná o součást dekadence.

V teoretické části této práce se pokusíme stanovit hlavní znaky dandysmu. Primárně vycházíme z publikací Karin Beckerové⁶, Françoise Coblenca⁷ a Daniela Salvatora

¹ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

² NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

³ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s. Pyramida. Encyklopedie.

⁴ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

⁵ PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5.

⁶ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6.

⁷ COBLENCÉ, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7.

Schifferra⁸. V podkapitole Stylizace a mystifikace vycházíme ze statí Luboše Merhauta⁹ a Lenky Pořízkové¹⁰.

Jádrem naší práce je analýza vybraných prozaických děl, v nichž dandysmus spatřujeme, konkrétně *Román Manfreda Macmillena a Scarabeus* Jiřího Karáska ze Lvovic a *Triumf zla* Arthura Breiského. V případě Jiřího Karáska ze Lvovic pracujeme s vydáním, které vyšlo roku 2012 v nakladatelství Volvox Globator, co se týče Arthura Breiského, volíme knihu publikovanou roku 1997 nakladatelstvím Thyrus. Předmětem naší analýzy jsou postavy dandyho, které se v těchto dílech objevují. Zaměříme se na jejich interpretaci prizmatem vytyčených hlavních znaků dandysmu.

V závěru práce jsme se pokusili odpovědět na pro náš výzkum zásadní otázku, zda je možno dandysmus v české literatuře definovat jako samostatný směr, či zda je možné o něm i nadále uvažovat jako o jednom z projevů dekadence.

2. Dandysmus v myšlení o literatuře

Naše cíle jsou zaměřeny především na definici dandysmu a na to, jaké místo tento fenomén zaujímá v české a evropské literatuře. Jedná se nám tedy o porozumění tomuto jevu v širším kontextu. V zahraničních literaturách, zejména v anglické a francouzské, má dandysmus daleko delší tradici než v literatuře české, proto je tento fenomén zahraničními badateli často chápán jako samostatný směr.

Uvedme zde jako příklad několik publikací přeložených do češtiny, na prvním místě historicko-teoretickou monografií Karin Beckerové *Literární dandysmus 19. století ve Francii*,¹¹ v níž se autorka zabývá životy a díly francouzských a několika

⁸ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5.

⁹ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3.

¹⁰ POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Přátelský podvod: mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 276 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2398-8.

¹¹ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6.

anglických umělců 19. století. Beckerová ve své práci postuluje historická a teoretická východiska dandysmu a na konkrétních interpretacích demonstruje jeho nuance a proměny. Za všechny zde jako příklad uvedme proměnu dandysmu od společenského fenoménu, jak jej reprezentoval Brummell, k literárnímu směru reprezentovanému Byronem a dalšími.¹²

Roku 2003 vyšla v českém překladu monografie francouzské autorky Françoise Coblenca *Dandysmus: povinnost pochybnosti*¹³, která se zabývá životy a díly autorů, kteří bývají považováni za největší osobnosti dandysmu (Brummell, Byron, Baudelaire, Barbey d'Aurevilly či Wilde) a popisuje vznik a proměny tohoto fenoménu.

Z odlišného hlediska se dandysmem zabývá Daniel Salvatore Schiffer v publikaci *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*.¹⁴ Odlišnost spočívá především v tom, že na rozdíl od obou výše zmíněných badatelek nepovažuje dandysmus za překonaný a mrtvý fenomén (obecně se má za to, že dandysmus končí začátkem první světové války), nýbrž právě naopak ho považuje za velmi aktuální, což se snaží doložit v první části knihy, kde pojednává o literatuře o dandysmu, odkazuje k společenským revue, módním časopisům a internetovým stránkám. Ve druhé části knihy se zabývá dandysmem především z filosofického hlediska a, jak sám říká,¹⁵ navazuje zde na svou předchozí knihu *Filosofie dandysmu*.¹⁶

Z výše uvedených cílů naší bakalářské práce vyplývá, že nám jde také o zodpovězení otázky, zda je možné v české literatuře dandysmus chápat jako samostatný směr, proto je nutné nastínit zde výsledky dosavadního bádání o fenoménu dandysmu v české literatuře.

¹² BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 28.

¹³ COBLENCE, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7.

¹⁴ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5.

¹⁵ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 132.

¹⁶ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Philosophie du dandysme*. Paris: PUF, coll. "Intervention philosophique", 2008. 280 s. ISBN 978-2-13-056664-9.

Na začátek považujeme za podstatné položit si otázku, zda je fenomén dandysmu v českých literárně-historických publikacích vůbec reflektován, případně jakým způsobem a do jaké míry. *Dějiny české literatury IV*,¹⁷ *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*¹⁸ ani *Česká literatura od počátků k dnešku*¹⁹, které považujeme za kvalitně zpracované literárně-historické příručky, dandysmus nereflktují vůbec, což dle našeho názoru svědčí o tom, že je tento fenomén v české literární vědě často marginalizovaný.

Ve *Slovníku literárních směrů a skupin*²⁰ z roku 1983 se s pojmem dandysmu setkáváme dvakrát, poprvé pod heslem dekadence, kde je dandy považován za jednu ze stylizací dekadentního literárního hrdiny²¹, a podruhé pod heslem fin de siècle, kde čteme, že „kult individua přerůstá v jakýsi bohémský dandysmus, jehož vyznavači, zrození v bezkrevném století, hlásají konec skomírající civilizace.“²² Vzhledem k dobovému kontextu považujeme výše uvedená tvrzení za nedostatečně rozpracovaná a ideologicky zatížená.

Další kolektivní monografií, ke které přihlížíme, jsou *Dějiny nové moderny*.²³ Tato publikace si klade za cíl především představit odlišné metodologické pojetí literární historie v období od roku 1905 do roku 1923. Součástí knihy je i mapa literárního a kulturního dění, kde jsou pod každým rokem uvedena publikovaná díla české a světové literatury, kontext české a světové kultury, a dále významné historické události. To umožňuje setření rozdílu mezi kanonizovanými díly a díly časem zapomenutými. Zasazení děl do širších souvislostí pomáhá čtenáři utvořit si revidovanou představu o charakteru české literatury. Libuše Heczková ve své stati

¹⁷ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

¹⁸ NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

¹⁹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

²⁰ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s. Pyramida. Encyklopedie.

²¹ VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s. Pyramida. Encyklopedie, s. 50.

²² VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s. Pyramida. Encyklopedie, s. 71.

²³ PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5, s. 149.

píše, že Breiský rozvíjel „koncept života jako simulakra v tragicko-ironické dandyovské stylizaci (nebývale celistvé a výbojně)“ v rámci české dekadentní tradice.²⁴ S tímto tvrzením se ztotožňujeme, protože se domníváme, že tento typ práce s termínem dandy výstižně dokládá přístup české literární vědy k danému fenoménu – dandysmus je pouhou součástí dekadence.

Stejným způsobem pracuje s pojmem dandy i Hana Bednaříková v monografii *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*.²⁵ V první části Bednaříková analyzuje inspirace českého fin de siècle a postuluje některé jeho archetypy, za něž považuje i dandysmus, v části druhé se zabývá rozbory básní českých dekadentů.

Do češtiny byly přeloženy studie anglického bohemisty Roberta B. Pynsenta *K morfologii české dekadence (interstatalita)* ve výboru *Ďáblové, ženy a národ*²⁶ a *Dekadentní já* v souboru studií *Pátrání po identitě*.²⁷ Pynsent se zde zabývá některými dekadentními koncepcemi Já, dandysmus pro něj nepředstavuje ucelenější a propracovanější směr, nýbrž pouze jednu z masek, „jež dekadenti užíli k ukrytí Já nebo naopak k ironicky velkolepému zvýraznění Já...“²⁸ S tímto pojetím nemůžeme zcela souhlasit, neboť i když se v české literatuře objevuje dandysmus až v období dekadence²⁹, pro jiné literatury to neplatí, proto považujeme tento přístup k danému fenoménu za příliš úzce vymezený.

Z odlišných východisek vychází Jan Staněk³⁰, který dandysmus považuje za samostatný směr, zejména proto, že se daným fenoménem zabývá zejména

²⁴ PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5, s. 149.

²⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s.14.

²⁶ PYNSENT, Robert B. a POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výbor z úvah o české literatuře*. Překlad Jan Pospíšil. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 643 s. ISBN 978-80-246-1363-5.

²⁷ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 165.

²⁸ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 165.

²⁹ viz následující kapitola

³⁰ Blíže STANĚK, Jan. Dandysmus a romantismus. *Estetika*. Praha: Academia, 2005, roč. XXXXI, č. 1 – 2, s. 33 – 62. ISSN 00141291.

STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0.

v teoretické rovině a v kontextu anglické a francouzské literatury, ve které se dandysmus objevuje již od přelomu 18. století a v souvislostech s diletantní kritikou.³¹ S tímto pojetím budeme dále pracovat v kapitole zabývající se problémem autorství.

Nejbližší je nám pojetí dandysmu Luboše Merhauta, který se touto problematikou zabývá v *Cestách stylizace*,³² konkrétně ve studii o mystifikačních snahách Arthura Breiského, neboť zde bere do úvahy odlišné vývojové tendence jednotlivých literatur. Píše zde, že Breiský navazoval na koncepci dekadentního umělce, avšak dandysmus chápe jako pokračování širší (zahraniční) tradice, která se vyvíjela a proměňovala.³³

3. Dandysmus v kontextu české a evropské literatury

Chceme-li zasadit literární reprezentace dandysmu do kontextu české literatury, nevyhneme se srovnání s jinými literaturami, zejména s literaturou anglickou a francouzskou. Dandysmus se poprvé objevuje na přelomu 18. a 19. století v Anglii a za jeho zakladatele bývá považován „arbitr elegance“ George Bryan Brummell.³⁴ Do literatury se dandysmus následně dostává prostřednictvím lorda Byrona. Z Anglie do Francie začíná dandysmus pronikat po roce 1815, v období červencové monarchie už

STANĚK, Jan. Spor o diletantismus a jeho podoba v literatuře české dekadence. *Estetika*. Praha: Academia, 2007, roč. XLIV, č. 1 – 4, s. 85 – 106. ISSN 00141291.

³¹ Problematika souvislosti diletantní kritiky a fenoménu dandysmu v české literatuře by nepochybně stála za podrobnější prozkoumání, nicméně není cílem naší práce.

³² MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 157.

³³ srov. „Na baudelairovský dandysmus duše, tragické úsilí soběstačné duše neodporovat zlu a prosadit se, navazoval nový dandysmus, konstituovaný především činností Gautierovou, Wildovou a Beardsleyovou, dandysmus intelektu, účtější vůči vulgarizujícímu materialismu, reflektující intelektuální marnost intelektuální marnost a ješitnost i možnosti triumfu myšlení nad tělem, posilující umělost, líčenost i módnost pro módnost, zčeňující svou vnitřní paradoxnost.“ (MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 157.)

³⁴ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 19.

je definitivní součástí francouzské kultury. Druhý velký rozmach pak dandysmus zažívá v období fin de siècle.³⁵

V české literatuře se projevy dandysmu objevují až s dekadencí,³⁶ což lze vnímat jako jeden z vrcholů vývojového úsilí české literatury 19. století ve smyslu překonání národně obranné ideologie.³⁷ Haman říká, že „konfrontujeme-li v prostém časovém sledu díla, jaká se objevovala ve velkých evropských literaturách, s domácí produkcí, vysvitne rozdíl, respektive zpoždění, které české písemnictví oddělovaly od aktuálních vývojových trendů.“³⁸

Když v prvních desetiletích 19. století Byron vydával *Childe Haroldovu pouť*, která z něj učinila miláčka salónů, v české literatuře se vedly spory o časomíru, uplatňoval se jungmannovský kulturní program a umělec se nacházel zejména v roli mentora národa, který měl čtenáře utvrzovat v národní pospolitosti. To se změnilo až s nástupem romantismu, kdy Mácha vnesl do české literatury hrdinu podobného tomu Byronovu, nicméně pojetí básníka jako vlastence mělo stále dominantní postavení.³⁹ Proti tomuto pojetí byl později postaven model demokratického umělce, který sice neopouštěl národní společenství, ale který se zároveň otevíral světu.⁴⁰ To předznamenávalo spory národovectví s kosmopolitismem, kdy první model zdůrazňoval národně uvědomovací funkci literatury a druhý zase autonomii umění.

³⁵ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 11.

³⁶ Jak jsme již nastínili v předchozí kapitole, dandysmus za dekadentní stylizaci označil Merhaut.

³⁷ To zdůrazňuje i Robert Pynsent (blíže PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 141). Dekadence klade důraz především na individualismus, který považujeme za jeden z nejdůležitějších aspektů dandysmu. Ten se proto nutně musí rozcházet s pojetím básníka jako vlastence i s pojetím umělce jako demokrata. O vztahu dandysmu s individualismem i demokracií blíže pojednáváme v následující kapitole.

³⁸ HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 20.

³⁹ Toto pojetí má však biedermeierovskou podobu, která se od jungmannovské lišila svým odmítáním vysoké literatury. Tvorba měla být ukotvena v širší čtenářské obci, bylo požadováno sblížení tvorby s publikem.

⁴⁰ HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 25.

Zpoždění, které česká literatura měla proti jiným velkým evropským literaturám, se vyrovnalo až v poslední čtvrtině 19. století, kdy v české literatuře došlo k urychlení jejího vývoje.⁴¹ Na začátku 80. let 19. století začínají boje realismu a naturalismu s parnasismem, stojí proti sobě prioritá pravdy v umění, kterou hlásali realisté, proti nim stojí požadavek krásy. Umění tak už nebylo fixováno na kulturně-politické požadavky a polemiky se odehrávaly zcela na estetickém a uměleckém poli,⁴² avšak měly přesah do morální oblasti. Taktéž v pojetí umělce dochází ke změnám – umělec už nemá postavení národního věštce a pěvce, ale je chápán jako jedinec – „nikoliv ovšem romanticky výlučný, nýbrž jako jedinec mezi jinými jedinci (tak tomu bylo u představitelů mladé generace zdůrazňující individualitu).“⁴³

V 90. letech se střetávají různé umělecké směry a názory různých generačních vrstev. Na vrcholu je parnasistní generace, zároveň se prosazuje realismus a naturalismus, v polovině desetiletí se objevuje dekadence a symbolismus,⁴⁴ které otevírají cestu k modernistické autonomizaci umění. Tyto střety se odehrávají již zcela v rovině estetické.⁴⁵

⁴¹HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 21.

HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 28 – 29.

⁴³HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 29.

⁴⁴ HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2000. 131 s. ISBN 80-86022-63-3, s. 60.

⁴⁵ HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 29.

4. Hlavní znaky dandysmu

4.1. Individualismus

Za jedno z nejdůležitějších aspektů dandysmu považujeme individualismus, z něhož pak vycházejí další podstatné znaky dandysmu.⁴⁶ Robert Pynsent zdůrazňuje, že „v českých zemích znamenal individualismus v umění rozchod s tradičním uměleckým ztotožněním s národní ideologií, konec role mluvčího zájmů, které měly spojit společenskou a národní jednotku.“⁴⁷ Tento rozchod s národními a společenskými zájmy literatury dekadentům umožňuje postavit do čela jejího zájmu zkoumání Já. Ne náhodou Arthur Breiský ve své *Kvintesenci dandysmu* zmiňuje Maxe Stirnera jako „teoretika individualismu, který nejpříbuzněji vyjádřil chladný, stoický, filozofickou deziluzí zdůvodněný egoismus dandysmu.“⁴⁸

Pynsent říká, že Stirner hledá osvobozené Já.⁴⁹ Já se osvobodí tím, že má moc samo nad sebou, kontroluje své myšlenky a své smysly, je si vědomé své vlastní jedinečnosti.⁵⁰ Všechny tyto aspekty jsou nějakým způsobem pro dandysmus podstatné, proto se domníváme, že dandyho Já je zároveň osvobozeným Já.

Dandyho jedinečnost samozřejmě souvisí s jeho individualismem. Právě akcentování jedinečnosti je důvodem, proč dandy nenásleduje žádnou módu, ale sám ji vytváří, proč si tolik pohrává s pravidly a konvencemi společnosti. Právě tato jedinečnost je důvodem, proč se někdy mluví nikoli o dandysmu, ale o dandysmech.⁵¹

Co se týče dandyho sebeovládání, to je pro něj také naprosto základní. Jestliže nad sebou nebo nad svými činy ztratí kontrolu, přestane jako dandy existovat. Tato

⁴⁶ Jsme si samozřejmě vědomi, že individualismus jako takový není specifický pouze pro dandysmus, nicméně je pro něj natolik základní, že považujeme za důležité ho ve výčtu hlavních znaků uvést.

⁴⁷ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 141.

⁴⁸ BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Sřepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrsus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8., s. 128.

⁴⁹ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 146.

⁵⁰ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 146.

⁵¹ srov. BREISKÝ, Artur. *Sřepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrsus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 129.

sebekontrola i výše zmíněná jedinečnost dále souvisí se stylizací a s maskou, o nichž pojednáme později.

4.2 Morální aspekt dandysmu

U děl ovlivněných dandysmem se často setkáváme s tím, že etický aspekt je z díla vytěsněn. V české literatuře se částečně může jednat o dobově podmíněný problém. Na přelomu 19. a 20. století již více neplatí požadavek na pravdivost/pravděpodobnost díla, stejně jako klasifikace umění na morální a nemorální již pozbývá smyslu.⁵² S dekadencí se objevuje „úsilí o obraz duševní nálady, o zjevení vnitřní vize a ideje, o nietzscheovskou extázi, o nové, podvědomé a tajemné tušení podstat.“⁵³ Důraz na fantazii a imaginaci nalezneme v dílech obou autorů, u nichž se literární dandysmus objevuje, u Jiřího Karáska ze Lvovic i u Arthura Breiského.⁵⁴

To dále souvisí s dandyho pojetím umělce a umění. Pro dandyho je velmi těžké smířit ideál dandysmu s identitou umělce, kterou dandysmus prakticky vylučuje svým usilováním o necitelnost.⁵⁵ Arthur Breiský ve své *Kvintesenci dandysmu* píše: „Oscar Wilde byl, na příklad, příliš básníkem, aby mohl být dokonalým dandym. Jeho tragikou byl stálý rozpor duše básníkovy s duší dandyho. A když básník byl

⁵² Jiří Karásek ze Lvovic ve *statu Immorální v umění* píše: „Neboť pokud bude tato kritika trvat na zásadě, že existují moralistní pravdy mimo nitro autorovo, a bude, vedle metody komparativní, komplikovati s ní ještě více obmezující moment kritický: moralistní nazírání literárních děl, – bude tím již zakazovati umělci jíti za jedinou pravdou, již nad sebou může uznati, za pravdou svého nitra.“ (KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Chimaerické výpravy: kritické studie*. Praha: Hugo Kosterka, 1906, str. 182.).

⁵³ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 9.

⁵⁴ Oba navíc požadavek na imaginaci a fantazii postulují i ve svém literárně-kritickém díle, Karásek především při polemikách s realismem: „Invence je v kletbě u těch, kteří jsou neschopni něco si vymyslet. To není nic zlého, pokud to zůstává soukromým potěšením. Terrorisovati však ty, jichž umění vytvářeno je mohutností a silou jich fantasie, požadavkem reálného pojmání umění, jest absurdností.“ (KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Chimaerické výpravy: kritické studie*. Praha: Hugo Kosterka, 1906. 230 s. Symposion (Hugo Kosterka); 30. Spisy / Jiří Karásek ze Lvovic; 8., str. 58–59.) Breiský pak v jedné ze svých kritik píše, že „v umění je třeba lháti, jinak zbavujeme je jeho nejhlubšího zdroje: imaginace.“ (BREISKÝ, Artur. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrusus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s.117.)

⁵⁵ STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0, s. 136.

obohacen svou chimérickou vášní, stav se její kořistí, přestal býti dandym.“⁵⁶ Dandy a spisovatel či básník tak stojí v přímém rozporu. Nicméně se zdá, že východiskem pro dandyho může být nebrat umění vážně, ale jen jako prostředek k ukrácení dlouhé chvíle.

I přes výše uvedený rozpor se dandy umělci přibližuje, a to svým citem pro estetické. Tento cit ale nepromítá do uměleckého díla jako artefaktu, nýbrž do své vlastní osoby a stává se tak, byť pomíjivým, uměleckým dílem sám. „V estetické rovině se díky tomu objevuje doposud neznámé téma: způsob života coby forma umění, ne-li plnohodnotné umělecké dílo, což je vůbec první z charakteristických znaků dandysmu!“⁵⁷

Výše uvedené skutečnosti tedy korespondují s tvrzením Beckerové, že „dandy končícího století může být vnímán jako ztělesnění satana, avšak ne již ve spojení se zlem, nýbrž s dokonale neutrální krásou.“⁵⁸ Pro dandyho se tedy lež i zločin stávají pouhými záležitostmi stylu.

Domníváme se, že dandyho amorálnost má původ v jeho pojetí umění – dandy je uměleckým dílem sám o sobě, důraz je kladen na stylizaci a mystifikaci jako prostředky fantazie a imaginace, které jsou v literatuře přelomu století velmi výraznými požadavky, přičemž požadavek pravdivosti/pravděpodobnosti díla a jeho moralistní klasifikace je odmítnut.

4.3 Stylizace a mystifikace

4.3.1 Stylizace

Problematika stylizace je, stejně jako předchozí znaky, kterými jsme se zabývali, dobově podmíněná. Přelom 19. a 20. století byl dobou přechodu. Byla to doba

⁵⁶ BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrsus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 129.

⁵⁷ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 155.

⁵⁸ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 139.

„společenské nejistoty, národní bezvýchodnosti a touhy po intenzivnějším životě.“⁵⁹ Zároveň docházelo ke stále se zrychlujícímu civilizačnímu pokroku. Ten ústil v pocity individuální bezvýznamnosti, které pak vedly k projevům hodnotové relativizace.⁶⁰

Literatura tohoto období se tedy snaží najít vztah k realitě, „proti rozpínavému pozitivismu a materialismu roste v devadesátých letech úsilí o obraz duševní nálady, o zjevení vnitřní vize a ideje, o nietzscheovskou extázi, o nové, podvědomé a tajemné tušení podstat.“⁶¹ Literáti touží po individualitě, sebevyjádření, zdůraznění své vlastní osobitosti a výlučnosti. Stylizace se pro ně stává prostředkem, kterým těchto cílů mohou dosáhnout.

Luboš Merhaut tvrdí, že stylizace je „proces stylového sugerování, utváření zvláštní významové roviny, která se ve vnitřním ustrojení výpovědi zjevuje jako tematizace vlastní utvářenosti, jedinečnosti a cílenosti. Projevuje se jako vystavenost tvůrčích snah a tužeb. Je znamením stupňované a afektované vůle po mimořádnosti, po kondenzaci určitých postupů a postojů, po zjednodušení, či zproblematizování perspektivy pohledu, po projasnění, či zavádivém znepřehlednění světa.“⁶²

Chceme-li hovořit o stylizaci v souvislosti s dandysmem, musíme zde alespoň stručně pojednat o dvou druzích, které se zpravidla rozlišují – o dandysmu společenském a dandysmu literárním, protože ačkoli se tyto dvě tendence prolínají a do určité míry spolu i splývají, mají i svá nezanedbatelná specifika.

Dandysmus společenský je především módní trend, spočívající v demonstraci sociální nadřazenosti, a to jak vystupováním, tak vzhledem. Beckerová tvrdí, že společenský dandy se vyznačuje „elegantním oděvem, nádhernými doplňky, skvěle

⁵⁹ PYNSENT, Robert B. a POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výběr z úvah o české literatuře*. Překlad Jan Pospíšil. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 643 s. ISBN 978-80-246-1363-5, s. 248.

⁶⁰ BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 11.

⁶¹ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 9.

⁶² MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 13.

vybaveným příbytkem, výstředními způsoby a zálibou v exkluzivních zábavách.⁶³ Dandy se snaží vždy překvapit, jeho chování je často velmi impertinentní, ale jen do té míry, aby nebyl společností vyloučen. Co se vzhledu týče, nikdy se neřídí módou, protože móda znamená uniformitu a nivelizaci vkusu, které se dandy snaží vzepřít.

Literární dandysmus se na svou společenskou stránku orientuje méně, místo ní pěstuje kult vnitřní krásy a aristokracii ducha. Od světa, kterým pohrdá, se odvrací a uchyluje se do samoty.⁶⁴ To ovšem ústí v poměrně výrazný vnitřní konflikt dandyho osobnosti – na jedné straně si nasazuje masku nepřístupnosti, na straně druhé se vždy cítí osamělý a společnost v určité míře vyhledává.

Beckerová tvrdí, že „literárnímu dandymu je většinou jedno, jaký bude osud jeho díla, nejde mu ani o slávu, ani o jeho budoucnost. (...) Mějme na paměti, že psaní není pro dandyho zaměstnáním ani potřebou, nýbrž exkluzivní zábavou.“⁶⁵ Zde opět narážíme na problematiku dandyho autora, jak jsme ji nastínili v kapitole 4.2 – pokud by dandy bral literaturu příliš vážně, přestal by jako dandy existovat a stal by se spisovatelem.

V literárním textu samotném se dle Merhauta dandysmus promítal „posílením prvků absurdnosti, nadsázky, okázalosti, exotičnosti, pozérství, simulovanosti, podporoval sklony ke klamání, k mystifikaci. Taková literatura stavěla v závěru 19. století na motivech dandyovské tradice: uctívání města a umělého prostředí; půvab, elegance, umění pózy, intelektuálnost (rafinovanost) a maska.“⁶⁶ Zdůrazněme zde zejména ono uctívání města a umělého prostředí – pro literární texty ovlivněné dandysmem je typické, že se většina děje odehrává v interiéru, a to jak v prostoru veřejném, tak v prostoru

⁶³ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 11.

⁶⁴ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 113.

⁶⁵ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 46.

⁶⁶ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 157.

soukromém. Exteriér je v těchto textech zastoupen minimálně, ale téměř bez výjimky je to prostor upravovaný člověkem – nejčastěji se jedná právě o prostor města.⁶⁷

4.3.2 Mystifikace

Merhaut mystifikaci považuje za vyhraněný případ literární stylizace, vyskytující se ve všech vrstvách textu, který předkládá nepravdu se záměrem klamat.⁶⁸ Pořízková za mystifikaci považuje „záměrnou záměnu dvou prvků (postojů, referencí, statusů, forem, atd.) doprovázenou (signalizovaným) záměrem, aby tato záměna byla dříve či později odhalena.“⁶⁹ Dále rozlišuje mezi mystifikací a podvodem, kdy rozdíl mezi nimi je dán intencí autora. V případě mystifikace nám autor poskytuje určité indicie, díky kterým dochází k demystifikaci.⁷⁰

Mystifikace je pro dandyho prostředkem, jak skrýt své pravé Já, jak se osvobodit od konvence, od reality, protože „člověk je každou pravdou, již akceptuje, nutně zotročen, pak pravda ohrožuje individualitu.“⁷¹ V literárním textu se mystifikace objevuje ve více rovinách – uveďme zde například mystifikace v díle Jiřího Karáska ze Lvovic – vypravěč *Románu Manfreda Macmillena* mystifikuje čtenáře smyšlenou postavou Manfreda, ve *Scarabeovi* si sice protagonista postavy nevymýšlí, nicméně většina děje je jeho vlastní fikcí, kterou si konstruuje, aby unikl před realitou a před životem, a kterou je čtenář mystifikován.

V jiné rovině se pohybuje jedna z nejznámějších mystifikací české literatury, která byla dílem Arthura Breiského. Ten roku 1909 do svého překladu Stevensonova *Klubu sebevrahů* vložil také dvě svá díla, a to *Báseň v próze* a *Zpověď grafomanovu*.

⁶⁷ O interiéru pojednával ve svých esejích Josef Kroutvor (KROUTVOR, Josef. *Dandy & manekýna*. 1. vyd. Brno: Vetus Via, 1999), problematikou města v Karáskových Románech tří mágů se blíže zabývala Hodrová (HODROVÁ, Daniela. *Místa s tajemstvím: Kapitoly z literární topologie*. 1. vyd. Praha: KLP - Koniasch Latin Press, 1994. 211 s. ISBN 8085917033).

⁶⁸ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 133.

⁶⁹ POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Přátelský podvod: mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 276 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2398-8, s. 39.

⁷⁰ POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Přátelský podvod: mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 276 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2398-8, s. 41.

⁷¹ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 170.

S mystifikací je významně spojen problém pravdivosti v umění, který je v české literatuře podmíněn také dobovým kontextem – v devadesátých letech dochází ke sporům představitelů realismu a dekadence, kdy proti pravdivému a věrnému zachycení života, které hlásá realismus, staví dekadence důraz na imaginaci a fantazii.

4.3.3 Maska

Masku si dandy nasazuje, aby zastřel své emoce, svou podstatu, své vlastní Já, protože dandysmus je uměním povrchu. Françoise Coblence říká, že dandy se podobá herci v tom, že dandyho stejně jako ideálního herce, tvoří bezvýhradný nedostatek citlivosti.⁷² Jediná přirozenost herce má být v tom být hercem – tedy hrát a napodobovat, přičemž vlastní osobnost herce mu nesmí bránit v osvojení role – ideální herec „musí mít za maskou prázdno.“⁷³ S dandym je to stejné, nasazuje si masku, usiluje o chladnost, aby zakryl své emoce a vášně. Pro postavu dandyho je ovšem typické, že se mu to nikdy nepodaří – v určitém okamžiku je mu maska odňata a jeho dandysmus tím padá. Dandy bez své masky se bez výjimky stává otrokem své povahy a svých emocí, což takřka vždy ústí v tragický konec.⁷⁴

V období dekadence může dandyho maska podle Bednaříkové souviset také s „vyjádřením tragického pocitu divadla světa, který je typický pro všechna

⁷² COBLENCE, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7, s. 178.

⁷³ COBLENCE, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7, s. 178.

⁷⁴ Breiský v *Kvintesenci dandysmu* píše: „Připomeňme si konce některých nejskvělejších představitelů dandysmu. Alkibiades byl zavražděn příbuznými dvou dívek, jež unesl do své vily v Thessalii. Petronius si prořal žíly. Nero se dal probodnout svým centuriem: qualis artifex pereo! (Jaký umělec mnou hyne!) Lucien de Rubempré, dandy fikce, ale díky Balzacovu umění nezapomenutelnější než kterýkoliv skutečný, oběsil se ve vězení pro dlužníky. Poe, usmýkán pronásledujícím jej osudem, skončil strašným koncem alkoholika. George Brummel zešlel za zničitelného vědomí svého pádu a své chudoby. Jak tragicky vypravuje Barbey d' Aurevilly toto tak charakteristické finále dandyho! A stěny Wildova žaláře oznívaly jeho polozoufalým, polorezignovaným voláním: Jaký konec! Jaký strašlivý konec!“ (BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 135–136.)

Blíže také SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 46–48.

manýristicko-přechodná období obecně.“⁷⁵ Zároveň uvádí, že maska je pozicí mimo dobro a zlo, což koresponduje s dandyho amorálním postojem, o němž jsme již pojednali dříve.

4.4 Dandy typ

4.4.1 Dandy aristokrat

Nejvýraznějším typem dandyovské stylizace je stylizace aristokratická. Často se ovšem nejedná o pokrevní spřízněnost s aristokracií, ale spíše o aristokratismus duše, který dle Pynsenta spočívá v „povznesení silného, rafinovaného Já nad stádo a nad animalitu člověka, přičemž svoboda dandyho spočívá v jeho osvobození se od touhy,“⁷⁶ čímž se opět dostáváme k dandyho individualismu, o němž jsme pojednali již dříve.

Dandy má potřebu se bouřit proti demokracii, protože demokracie je nevznešená, uniformizuje, nepovzbuzuje kultivování Já a ducha vytvářejícího vysoké umění. Pynsent zdůrazňuje, že umění je nutně aristokratické, nemá nic společného se stádem, nad které se dandy snaží povznést.⁷⁷ A jestliže je umění aristokratické, musí být nutně aristokratický i dandy, jelikož se snaží učinit umělecké dílo ze své vlastní osoby.

4.4.2 Dandy neurotik

Když se Pynsent zabývá aristokratickou stylizací, zmiňuje se také o stylizaci zdegenerovaného, hypersensitivního, esteticky vnímavého šlechtice, který je posledním ze svého rodu. Tento topos je v české literatuře zastoupen velmi výrazně.

⁷⁵ BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 18.

⁷⁶ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 166.

⁷⁷ PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7, s. 154.

Pynsent ho považuje za interstatutární v tom, že má zároveň národní význam – odpovídá dekadentnímu pojetí vyžilé rasy Čechů, nebo Evropanů obecně.⁷⁸

Typ dandyho neurotika se objevuje právě v dekadenci. Je protikladem dandyho stoika, který se perfektně ovládá. Dobová podmíněnost je zde nasnadě – na přelomu 19. a 20. století dochází k tomu, že psychiatrie začíná přezkoumávat normy psychického zdraví a duševní onemocnění pomalu ztrácí svůj degradující statut. V důsledku toho je psychické onemocnění ozvláštněním, „získá dokonce funkci jisté ozvlášťující estetické normy. Proti středostavovskému ideálu normality je postavena neuróza, která nejenže není negativně stigmatizující, ale stává se dokonce společensky žádoucí jako umělecky produktivní dispozice, a naopak – být zdravý, znamená přijmout obecnou a konformní normalitu.“⁷⁹

Dandy neurotik často žije v sociální izolaci, což má za následek to, že upadá do „neurotických, depresivních, ne-li rovnou hysterických stavů.“⁸⁰ Tyto stavy jsou v literárním textu často použity k demaskování dandyho, jak jsme o něm pojednali v kapitole 4.3.3.

4.4.3 Dandy estét

Coblence zdůrazňuje posun, k němuž v období dekadence dochází. Na rozdíl od Brummellovské přísnosti a střízlivosti si sice dandysmus tohoto období stále zakládá na povrchnosti, stylizaci a masce, ale zároveň „vytváří novou polohu postavenou na estetismu, dekadenci a vyčerpání.“⁸¹

⁷⁸ PYNSENT, Robert B. a POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výbor z úvah o české literatuře*. Překlad Jan Pospíšil. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 643 s. ISBN 978-80-246-1363-5, s. 254.

⁷⁹ BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 15-16.

⁸⁰ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 114.

⁸¹ COBLENCE, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Sřed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7, s. 247.

Dle Schiffera je pro dandyho estetismus prostředkem, jak vzdorovat světu.⁸² Zároveň je také prostředkem dandyho artificialnosti. Jak jsme nastínili výše, dandy dekadence často žije v sociální izolaci – nalézáme jej v luxusním interiéru, který si důsledně zařizuje podle svého vkusu, vytváří si svůj vlastní svět, do něhož utíká před životem a realitou.

4.5 Sexualita

V literárních dílech ovlivněných dandysmem se často setkáváme s negativními postoji dandyů k ženám. Žena je nazírána jako přízemní bytost ovládaná svými pudy, toužící muže – dandyho svést, přinutit ho podlehnout svým vášním, milovat. To je pro dandyho kvůli jeho požadavku naprostého sebeovládání nepřijatelné. Proto, i když se často mluví o dandyho zaujatosti pro svou vlastní osobu, nemůže se, jak uvádí Coblenca, jednat o narcistickou sebelásku.⁸³ Lásku, i kdyby k sobě samému, je třeba zcela eliminovat.

Dandy se často přibližuje ideálu androgynity, tedy oboupohlavnosti – často je pro něj žádoucí jemný zevnějšek a ženské rysy,⁸⁴ nicméně si zakládá na intelektu a chování, které jsou chápány jako rys mužský. Schiffer ovšem tvrdí, že „jejich sexualita se odehrává zpravidla v rovině fantazie, méně v prožitku, a proto je spíše ideová než reálná.“⁸⁵ Jeví se tedy, že se více než o oboupohlavnost jedná o bezpohlavnost, která je asexuální a především mravně nejednoznačná.⁸⁶

Pynsent poukazuje na to, že androgynita může být také interstatutární – spojená s homosexualitou⁸⁷ a dle Bednařikové se do jisté míry může stávat její maskou „jako

⁸² SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 97.

⁸³ COBLENCÉ, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7, s. 191.

⁸⁴ Ačkoli dandy ženou pohrdá, je ochoten jí přiznat alespoň krásný zevnějšek.

⁸⁵ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 170.

⁸⁶ Připomeňme zde opět dandyho amorálnost.

⁸⁷ PYNSENT, Robert B. a POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výbor z úvah o české literatuře*. Překlad Jan Pospíšil. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 643 s. ISBN 978-80-246-1363-5, s. 259.

odmítnutí přirozené formy lásky.⁸⁸ To koresponduje s dandyho touhou po artificialitě, po zušlechtování vlastní osoby, protože vše co je přirozené, je nehotové a dandymu odporné.

5. Analytická část

5.1 Jiří Karásek ze Lvovic

5.1.1 Román Manfreda Macmillena

Román Manfreda Macmillena začíná předmluvou, která má charakter manifestu.⁸⁹ Karásek zde formuluje svůj vztah k poměru reality a fikce, zároveň má dle Sedláka – Proška tato předmluva zcizovací efekt ve smyslu rozrušení iluzivnosti, odmítnutí pravděpodobnosti díla.⁹⁰

Vypravěčem je pasivní androgyn Francis, který touží po seznámení s Manfredem Macmillenem. Putna tvrdí, že „u Karáska se opakují dva milenecké archetypy: bílé já a hnědé ty. Bílé já je pasivní, něžné až zženštilé, trpící samotou a toužící být atakováno a znásilněno. [...] Hnědé ty je naopak prvek maskulinní i v užším významu slova – aktivní, agresivní.“⁹¹ V tomto případě je Francis oním submisivním bílým já, Manfred vystupuje v dominantní roli hnědého ty.

⁸⁸ BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 21.

⁸⁹ „Počíná se podivuhodná historie o mém příteli Manfredu Macmillenovi. Mám ještě ujišťovati, že od začátku až do konce neobsahuje tento román než pošetilosti, jediný důvod, abych jej uznal hodným vypravovati? Ale stálo-li za to, aby jiní psali příběhy, jež jim ani sebe menší námahy nepůsobily, a za nichž jejich fantazie byla úplně netečná, proč bych já nesměl povídati historii, která, ač vymyšlena, žádala ode mne takové psychické odvahy, že bych se stal pro ni málem bláznem? Proč by měly býti příběhy, mnou tak usilovně vylhávané, méně pravdivé než historie, jinými podle skutečnosti lhostejně popisované?“ (KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Román Manfreda Macmillena. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 14 – 141. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 15).

⁹⁰ SEDLÁK-PROŠEK, Ctirad. Příběhy intensivně vylhávané. Dvojí mystifikace v próze Jiřího Karáska ze Lvovic. In: *Mystifikacja w kulturach, literaturach i językach krajów słowiańskich*. Varšava: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, Koło Naukowe Slawistów UW, 2013. s. 81 – 88. [online]. [cit. 2015-17-11]. Dostupné z: <http://docplayer.pl/5614507-Mystifikacja-w-kulturach-literaturach-i-jezykach-krajow-slowianskich.html>. ISBN 978-83-60938-72-0, s. 84 – 86.

⁹¹ Putna, Martin C. a kol. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Vyd. 1. Praha:Academia, 2011. 494 s. ISBN 978-80-200-2000-0, s. 126.

5.1.1.1 Francis

Francis není dandym úplně, ačkoli nese některé jeho rysy. Nejvíce se dandymu blíží, když jde s Manfredem do společnosti, kde se stylizuje do role Manfredova tajemného, excentrického milence. Tento impertinentní postoj by se dal považovat za mystifikaci, protože ve skutečnosti je Francis velmi submisivní, Manfredovi se téměř ve všem podřizuje, zároveň je poměrně neurotický, snadno se rozruší.

Narážíme na další rys, kterým by se Francis mohl blížit dandymu, a to na jeho sexualitu. Francis je popisován jako pasivní androgyn, často budí dojem, že je až zženštilý. Ohledně Manfreda projevuje poměrně silné emoce, zdá se, že jej miluje, což by ho jakožto dandyho demaskovalo.

Dalším aspektem, kvůli kterému by mohl být Francis považován za dandyho, je mystifikace, protože se na konci románu dovidáme, že postava Manfreda byla stvořena Francisem. Poslední odstavce korespondují s programním úvodem.⁹² Domníváme se však, že se o mystifikaci vlastně nejedná, že jde spíše o jeho halucinaci či blud, což by korespondovalo s typem dandyho neurotika.

5.1.1.2 Manfred Macmillen

Manfred je líčen jako muž opovrhující ženami, považuje je za jednotvárné a průměrné,⁹³ na druhou stranu jim ale přiznává líbivý vzhled. Z textu v zásadě vyplývá, že je homosexuál, ač za něj není nikdy označen. Je typem dandyho

⁹² Duševní napětí, atmosféra rozčilení zavírala mdlobou mé oči. Ale duše stále zoufala za nádherným, zmizelým stínem. Byl-li kdy? Nebyl-li jen výtvořem mé fantazie? Nic nezbylo z temného štěstí, jež mi Manfred daroval. Existovalo? Nezrodilo se jen v mé rozpálené hlavě, choré žářem pekel? Rozevřel jsem zraky prudce, široce, jako bych chtěl z nich vyslati blesk nenávisti do samého nebe: náhle však pochopil jsem marnost všeho a tajemnost síly, jež všechno zdrcuje, a heroické rouhání, jež jsem chtěl vmést do výšin – změnilo se v posunek šílenství, jímž jsem zalkal naposledy za fantomem, za fikcí jež byla mým přítelem: - Manfrede! Manfrede! (KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Román Manfreda Macmillena*. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 14 – 141. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 141).

⁹³ Srov. Breisky: „Oceňuje ji (ženu) zcela jenom zrakem. Přiznává jí jenom jediného génia: génia zevnějšíku. A dovede dokonce s ní sympatizovati, je-li její krása dosti elegantní a distingovaná, a umí-li se graciézně oddávati.“ (BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrusus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 132.)

aristokrata, ne ovšem ve smyslu hypersenzitivního zdegenerovaného jedince, ale právě naopak je tím silným a dominantním typem.

Už od začátku románu je Manfred líčen jako dandy a snílek zároveň, je tedy zřejmé, že maska dandyho mu bude odňata. To se nestane naráz, ale k tomuto demaskování dochází v průběhu celého románu. Za první náznak tohoto sejmutí masky považujeme situaci, kdy Manfreda v divadle rozruší drama Waltera Mory, je doslova šokován. Masku chladného sebeovládání je, alespoň na chvíli, pryč. Za druhý příznak Manfredova demaskování považujeme to, že se považuje za Cagliostovu reinkarnaci a stylizuje podle něj svůj život. Domníváme se, že Manfred se tak, ač nevědomě, zřiká svého vlastního individualismu, bez kterého nemůže jako dandy existovat. Třetí zásah do Manfredovy masky dandyho nastává, když si uvědomí, že Walter Mora je jeho dvojníkem. To opět vede ke zpochybnění Manfredova individualismu a jedinečnosti, čehož si je tentokrát Manfred vědom, toto pak následně přerůstá v jeho nenávist ke svému dvojníkovi, stává se nakonec jejím otrokem, čímž je demaskován úplně, zůstává pouze Manfred mág, který nakonec stejně mizí.

5.1.2 Scarabeus

5.1.2.1 Gaston Bérolde d'Amade

Gaston je typickým zdegenerovaným aristokratem, sám o sobě říká, že je „sláb vinou degenerovaného rodu.“⁹⁴ Je popisován jako krásný androgyn, který nemá o ženy zájem, přemýšlí o přátelství s chlapcem, ale jeho zájem zůstává v ideové rovině. Gaston sleduje Oresta s Marcelem až do Benátek, toto pronásledování najednou dává jeho životu smysl. Daniel Salvatore Schiffer říká, že „zrovna tak jako všichni estéti i oni (dandyové) dávají přednost voyérství ze vzdáleného stanoviště...“⁹⁵ Ačkoli i v tomto románu nacházíme dichotomii bílého já a hnědého ty⁹⁶, Gaston je postavou

⁹⁴ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mági*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 209

⁹⁵ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5, s. 170.

⁹⁶PUTNA, Martin C. Poetika homosexuality v české literatuře. In: *Neon: časopis o kultuře*. Brno: Společnost na podporu realizace multimediálního projektu Neon, 2000, roč. 1, č. 5, s. 43–48, s. 44.

nejednoznačnou. Zprvu ho více přitahuje dominantní Marcel, potom ovšem naváže vztah se submisivním Orestem, aby se opět navrátil k Marcelovi.

Z poslední kapitoly se dozvídáme, že vše od vyslechnutí rozmluvy dvou cizinců v Terstu bylo fikcí, kterou si Gaston vysnil. „Autor si tedy zahrál se čtenářem – pakliže mu na tom záleželo. Pokud ano, mystifikoval čtenáře až po poslední odstavce a tam mu prozradil, že protagonista ve většině románu úmyslně mystifikoval sám sebe. Máme tu tedy skutečně dvojí mystifikaci: jednak mezi textem a čtenářem, zcela v duchu výše shrnuté Karáskovy doktríny o banální, vulgární skutečnosti a ušlechtilé, umělecké lži, a jednak jako součást děje, téma a organizační princip textu.“⁹⁷ Opět zde můžeme uvažovat o mystifikaci, ačkoli Gaston se zřejmě snažil ošálit především sám sebe.

5.1.2.2 Oreste Contarini

Postava Oresta Contariniho v sobě nese většinu rysů, které jsme stanovili jako pro dandyho podstatné, nicméně se domníváme, že se o skutečného dandyho nejedná, a to zejména proto, že ačkoli na veřejnosti má „zevnějšek rafinovaně elegantního dandyho“,⁹⁸ v soukromí tuto masku odkládá. Oreste je potomkem starého šlechtického rodu, který ovšem zchudnul a může být hrdý maximálně na své jméno. Snadno podléhá vlastním touhám, často je až dětinský, rychle se rozruší a podlehne emocím, což ho jako dandyho znemožňuje. Na druhou stranu je ovšem Oreste typickým příkladem estéta. Vytváří množství stylizací a je posedlý krásou. Obdivuje svůj vlastní vzhled, ale i krásu prostředí, které si sám zařizuje – žije ve svém vlastním umělém světě. Je dandym estétem v tom nejpovrchnějším slova smyslu.

⁹⁷ SEDLÁK-PROŠEK, Ctirad. Příběhy intensivně vylhávané. Dvojí mystifikace v próze Jiřího Karáska ze Lvovic. In: *Mystifikacja w kulturach, literaturach i językach krajów słowiańskich*. Varšava: Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, Koło Naukowe Slawistów UW, 2013. s. 81 – 88. [online]. [cit. 2015-17-11]. Dostupné z: <http://docplayer.pl/5614507-Mystifikacja-w-kulturach-literaturach-i-jezykach-krajow-slowianskich.html>. ISBN 978-83-60938-72-0, s. 87.

⁹⁸ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 203.

Martin C. Putna v souvislosti s archetypy bílého já a hnědého ty říká, že „u Karáska zazní motiv Šebestiánský, tentokrát vztažený k lyrickému subjektu básní.“⁹⁹ Motiv Šebestiánský se objevuje i zde: „Ale nejčastěji chodil do chrámu Santa Maria Formosa, k oltáři svaté Barbory, kde vlevo od světice, oděné v rubínový šarlat, byl nahý hoch, proboděný šípy, jenž měl úplnou podobu Orestovu. Svatý Šebestián, napínající krásné, bledé tělo jako luk ze slonové kosti, průsvitně zářivý podmaňujícím, kouzelným mučednictvím, hleděl na něj, jako by chtěl vyslati naději do jeho srdce zlatými paprsky svých ovhlhlých, radostně trpících zraků...“¹⁰⁰ Oreste zde vystupuje v roli pasivního bílého já a Gaston zastává dominantní archetyp hnědého ty. Domníváme se, že Oreste je submisivní natolik, že se dobrovolně (a díky Marcelovu vlivu částečně i nedobrovolně) vzdává části svého individualismu ve prospěch dominantního partnera, což je pro dandyho nepřijatelné.

5.1.2.3 Marcel d'Offémont

Marcel d'Offémont je podobně jako Manfred Macmillen typem dandyho aristokrata, ale na rozdíl od Manfreda není zdegenerovaným a neurotickým, ale naopak ztělesňuje sílu a dominanci. Ve vztahu k ženám je Marcel typickým dandym – pohrdá jimi. Výjimku tvoří pramáti jeho rodu Marie Madeleine de Brin villier.

Marcel je na svůj původ hrdý, rozmlouvá s Gastonem o zločinu, sám o sobě neustále tvrdí, že je dokonale zlý. Gaston s ním ale polemizuje, což se Marcela dotkne, povolí ve svém sebeovládání a jeho maska dandyho je tak zpochybněna: „Marcel, jenž nosil krunýř nedůvěry na všech svých citech, ukazoval nyní svou zranitelnost. Slova Gastonova se dotýkala jeho klidu, jako se dotýká hrot kopí těla.“¹⁰¹ Ve zlu a v temnotě vidí sílu a genialitu, je mu také ale stylem jeho života. Snaží se dostat odkazu Marie Madeleine, což ho jako dandyho do jisté míry demaskuje. Když o tomto následovnictví jeho pramáti Gaston pochybuje, Marcela se to dotkne a jeho maska dandyho je tak opět zpochybněna. Plně stržena je Marcelova maska dandyho

⁹⁹ PUTNA, Martin C. Poetika homosexuality v české literatuře. 2000, roč. 1, č. 5, s. 43–48, s. 44.

¹⁰⁰ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 236.

¹⁰¹ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 281 – 282.

ve chvíli, kdy se k němu Gaston neočekávaně vrací a nachází ho takového, jaký je v soukromí – unaveného a v bolestech.

Stejně jako v Románu Manfreda Macmillena, i ve Scarabeovi je dichotomie mezi dandym a mágem signalizována – v tomto případě motivem rukou: „Gastonovi připadalo pojednou: jsou to ruce, jež jsou schopny zločinu. Jsou bez soustrasti, kruté, chladné jako led. Dovedly by škrtnouti nebo probodnouti dýkou. Dovedly by smístiti jedy a nevyzradily by svého tajemství, nepověděly by svého úkladu. Tyto ruce, to jsou dvě sfingy. Nelze od nich nic čekat, kromě smrti.“¹⁰² Tento motiv se objevuje ještě jednou na konci Marcelova příběhu, kdy jeho ruce na Gastona působí opačným dojmem.

Gaston však pojme podezření, že Marcel Oresta zavraždil. Konfrontuje ho, ale v denním světle se to zdá být absurdní a Marcela se ptá, zda to všechno byla pouze pravda nebo pouhá fikce. Ten mu odpovídá: „Není to fikcí potud, pokud jediné zůstává pravdou z mého života: že žiji opravdověji ilusi než skutečnost.“¹⁰³ Celý příběh se tak zdá být mystifikací Marcela – dandyho, Gaston Marcela považuje dokonce za umělce.

Stejně jako u Arthura Breiského i u Jiřího Karáska ze Lvovic se objevuje problematika smíření dandysmu s ideálem umělce, v případě Marcela s ideálem malíře. Marcel sám říká: „Učil jsem se malovati, ač mi ovšem ani z daleka nepřipadalo, abych se stal malířem z povolání. Nemiluji toho, co čpí účelností. Nemiluji „malířů“. Mám rád jen dandy, kteří mimochodem malují obrazy.“¹⁰⁴ Tímto se blíží konceptu diletantismu, jak ho podává Jan Staněk: „Jediný způsob, jak se dandy může zabývat uměním, je diletování, nesoustavnost zájmů, prozrazující mimo jiné, že mu nejde o zaměstnání.“¹⁰⁵ Dalším problémem, na který Marcel naráží, je to, že svými obrazy dává nahlížet do své duše, což pro něj jako pro dandyho není přípustné – chce proto obraz zničit dřív, než ho někdo uvidí.

¹⁰² KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 249.

¹⁰³ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 316.

¹⁰⁴ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 289.

¹⁰⁵ Staněk – Spor o diletantismus a jeho podoba v literatuře české dekadence, s. 100.

5.1.2.4 Marie Madeleine de Brinvillier

Marie Madeleine de Brinvillier je postavou, kterou poznáváme pouze skrze Marcelovo vyprávění. Domníváme se, že přestože je postavou ženskou, nese také některé z rysů dandysmu. Jedním z nejvýraznějších rysů je její stylizace do laskavé a neustále klidné ženy, která je spojena se sebeovládáním, které v průběhu příběhu, který je o ní vyprávěn, nikdy nepovolí.

Dalším rysem, jímž se Marie Madeleine blíží dandymu, je její sexualita. Z Marcelova vyprávění se rozhodně nezdá, že by Marie Madelaine byla tím typem přízemní, pudy poháněné ženy, kterými Marcel tolik pohrdá. Je o ní řečeno, že „láska jí byla rozkošnou hrou, ale nikdy ne pohlavní realností. Uzářila v neřestech, ale neokoušela jich. Znala vůně hříchův, ale nedala se jimi omamovati. Její milenci věčně toužili, jako byli věčně lačni.“¹⁰⁶ Je tedy ženou odlišnou od těch, jimiž Marcel pohrdá, svou sexualitou se v mnohém blíží dandymu – odehrává se převážně v ideové rovině. Na druhé straně se z Marcelova vyprávění zdá, že jí tvorba jedů a následné vraždění zastupuje nebo alespoň doprovází pohlavní akt.

Marcel Marii Madelaine obdivuje pro její odhodlání co nejvíce škodit, s čímž je spojen další z aspektů dandysmu, a sice aspekt morální. U Marie Madelaine ovšem morální aspekt není vytěsňen, jak tomu u postav dandyů často bývá, naopak se, ač navenek nosí masku svěťice, stylizuje do postavy výhradně zlé.

5.2 Arthur Breisky

5.2.1 Triumf zla

5.2.1.1 Tiberius

Tiberius se odvrací od světa, kterým pohrdá a uchyluje se do samoty na ostrově Capri. Nasazuje si neproniknutelnou masku chladného dandyho, ale tato póza je mu již od začátku postupně odnímána. Poprvé, když v Římě potká svou manželku, od níž byl nucen se ze státních důvodů odloučit, a kterou miluje. Podruhé, když za bouře

¹⁰⁶ KARÁSEK ZE LVOVIC, Jirí. Scarabeus. In: KARÁSEK ZE LVOVIC, Jirí. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 143 – 352. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4, s. 257.

pobíhá po ostrově a ulevuje svým skutečným pocitům. Ve společnosti ale vždy svou pózu zachovává.

Tiberius se vrací ke svým vzpomínkám na počátky své vlády. Je bez iluzí, přesvědčen o marnosti všeho, což je důvodem, proč o nic neusiluje. Jeho matka Livia mu ale zajistila politickou moc svými intrikami a vraždami. Toto ustrojení vidí jako osud, nevěří na svobodnou vůli: "Naše duševní a tělesné dispozice jsou na výsost tajuplnou chemickou sloučeninou, o níž pracovala věčnost. Z hrobů se vzpínají ruce, stahují nás k sobě dolů, ruce předků, kteří nám vlili svou otrávenou krev. Jsme tragickými otroky svých vlastních činů."¹⁰⁷ Toto odmítnutí svobodné vůle sice částečně koresponduje s Breiského přesvědčením, že dandy se člověk rodí,¹⁰⁸ ale na druhou stranu je Tiberius zároveň člověkem, který si je vědom své síly a vše očekává od sebe, nikoli od osudu.

Tiberius jako každý dandy klade důraz také na svůj fyzický vzhled, ale je si vědomý svého stáří, které nenávidí a za něj se stydí. Každý den věnuje hodiny kosmetickým úpravám, aby znaky svého stáří skryl, také se snaží zachovat si i držení těla a svou eleganci. Díky této stylizaci by se dalo říci, že je jeho život formou umění, způsobem vzdoru vůči světu.

V první části naší práce jsme se zabývali amorálností a maskou. Masku můžeme považovat za symbol pozice mimo dobro i zlo, dandyho amorálnost má původ také v jeho pojetí sebe sama jako uměleckého díla – umění je amorální. Zločin se stává záležitostí stylu. Tiberius zavraždí sluhu, který je svědkem jeho slabosti, když upadne, čímž se zločin stává zejména prostředkem zachování dandyho masky.

V eseji se objevuje motiv pomíjivosti a rozkladu.¹⁰⁹ Tento motiv je pro dandysmus podstatný kvůli tomu, že dandy soustředí svůj estetický cit do své vlastní osoby, čímž

¹⁰⁷ BREISKÝ, Arthur. Tiberiův konec na Capri. In: BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrsus, 1997, s. 13 – 27. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 19.

¹⁰⁸ BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrsus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 131.

¹⁰⁹ „Při pohledu na růže, neubráníl se představě vadnutí, uvědomoval si je zvadlé, s opadaným listím. Při pohledu na krásnou kůži granátového jablka představoval si jeho vnitřek červy rozežraný. Nedochozela uspokojení v kráse, smutný myšlenkou její pomíjejícínosti.“ (BREISKÝ, Arthur. Tiberiův

se stává uměleckým dílem, které je ovšem pomíjivé, protože je závislé na fyzickém těle. To se v průběhu života mění – stárne a umírá. Tiberiova maska dandyho tedy pomíjí vlivem jeho stáří, které na něm zanechává viditelné stopy, přičemž on sám si tuto skutečnost uvědomuje a děsí se jí. Zpočátku se sice smrti bojí, ale později sní o tom, aby byl zavražděn, vyhledává nebezpečí.

Později se více než smrti děsí samoty, zde nastupuje typický konflikt dandyho osobnosti, který si na jedné straně nasazuje (a zachovává) masku nepřístupnosti, na straně druhé se vždy cítí osamělý a vyhledává společnost. Tiberius ovšem opovrhuje dospělými lidmi, obklopuje se dětmi. Nakonec umírá tragickým koncem dandyho na jedné ze svých hostin.

5.2.1.2 Nero

V úvodu nacházíme autorovo skeptické stanovisko k dějinám a biografím, kterým vyčítá subjektivitu, neporozumění, dohady. Tento úvod je zároveň jakýmsi ospravedlněním vlastní fantazie a stylizace: „Je mu (umělci) lhostejna historická pravda. Nesejde mu na tom, zda co se opravdu událo nebo nikoliv.“¹¹⁰ Nezáleží mu tedy na faktech, ale na vlastní interpretaci dějin a osobností, které obdivuje.

Nero je popisován jako člověk střední postavy, který má „tragický obličej se snivýma, modrýma, krátkozrakýma očima a se smyslnou spodní částí hlavy, s jistým výrazem krutosti a ironie kolem rtů, společným posledním cízarům.“¹¹¹ Dále působí jako výstřední dandy, který klade důraz na vlastní krásu, na oděv, který nikdy neoblékne dvakrát, a který z rozmaru zakázal používat purpurové a ametystové barvy, aby je mohl nosit jako jediný. To je v souladu s dandyho odporem k uniformitě a nivelizaci vkusu, které se snaží překonat.

konec na Capri. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 13 – 27. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 20 – 21).

„Oddával se nejčernějším myšlenkám. Viděl se opuštěna v hluboké hrobce, viděl červy, prolézající jeho tělo, zvolna tlící a rozpadávající se, co budoucnost klne jeho památce“ (BREISKY, Arthur. Tiberiův konec na Capri. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 13 – 27. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 23).

¹¹⁰ BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 29 – 30.

¹¹¹ BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 43.

Dále je řečeno, že je „v každé formě svého života estétem.“¹¹² Pořádá okázalé hostiny ve vyzdobených jídelnách, jeho největším snem je postavit Zlatý palác.¹¹³ V tomto směru je tedy Nero typickým společenským dandym, jak jsme tento typ popsali v kapitole 4.3.1. Typicky dandyovská je navíc i volba jeho spolustolovníků, kteří museli být buď krásní, nebo umět společnost dobře bavit.

Nero je zároveň typem dandyho aristokrata, je popisován jako „dekrepitní potomek starého, rozvětveného rodu Caesarů, v němž vyšlely temné, exotické pudy, s otrávenou, rozkládající se krví geniálních maniaků v žilách, jakými byli jeho předkové Caligula a Tiberius, jeho otec Domitius Ahenobarbus, s nadprůměrnou fantazií, se senzibilitou chorobně zjemnělou a s duší úpadkové citlivosti všech dědičně zatížených, byl rozeným umělcem.“¹¹⁴ Nero je tedy typem aristokrata – neurotika, jak jsme se jím zabývali v první části naší práce. Zároveň je také typem dandyho estéta – Nero je napůl dandy, napůl umělec. Problémem se zde stává smíření identity dandyho s identitou umělce. Dandy se může zabývat uměním jen z dlouhé chvíle, nesmí mu být specializací, zaměstnáním, ale Nero bere umění vážně, chce být světu známý právě jako umělec, čímž je jeho maska dandyho ohrožena.

Nero provozuje různé druhy umění, proto by se dal charakterizovat jako diletant, ve smyslu člověka propůjčujícího se více životním formám a vyznačujícího se intelektuální všestranností a kosmopolitním zaměřením¹¹⁵: „(...)Nero byl ideálním eklektikem, jenž se snažil svou duši učiniti živoucím hranolem, v němž by se koncentrovaly paprsky všeho života. Chtěl vše žíti a vše poznati.“¹¹⁶ Motivem

¹¹² BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 34.

¹¹³ „Vedle hudby, malířství, poezie, sochařství a řečnictví se zabýval architekturou a snil o fantastických stavitelských dílech. Realizace velkolepého architektonického snu, jímž byl jeho Zlatý palác, dokládá geniální rozmach jeho fantazie, grandiózní stavba, uzavírající rybník tak, aby skýtal iluze moře, zahrady, vinice, lesy s divokou zvěří, interiéry, vyzdobené zlatem, perlami a drahými kameny, se stoly ze sloně, květinami a parfémy, s jídelnou otáčející se kolem své osy, napodobující pohyblou glóbu.“ (BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 34).

¹¹⁴ BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 32.

¹¹⁵ STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0, s. 10.

¹¹⁶ BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 41.

hranolu se blíže zabývá i Hana Bednaříková,¹¹⁷ my tento motiv interpretujeme jako propůjčení se více životním formám – oddání se více formám umění.

Nerovo chování lze dále charakterizovat jako chování typického dandyho – je znuděný životem, kvůli svým zábavám zanedbává své povinnosti, ze stejného důvodu se zadluží. Když propuknou nepokoje, je lehkomyšlný a „místo aby jim čelil, bezstarostně psal o jejich osnovatelích satirické verše, přednášeje je s klidnou posměvačností.“¹¹⁸ Jeho posledním rozmarem je požár Říma, který zinscenoval, aby ho mohl nechat vystavět krásnější a především, aby získal místo pro svůj Zlatý palác. Kvůli nepokojům a nepřátelství je nucen utéct a nakonec spáchá sebevraždu – vrazí si do krku dýku, což lze považovat za další tragický konec dandyho.

Stejně jako v předchozí eseji, i zde se setkáváme s motivem pomíjivosti, a to když čteme, že jej „trápila představa ta, že bude snad jeho mrtvola po jeho smrti zohyzděna.“¹¹⁹ Tato obava koresponduje se stylizací dandyho estéta a s pojetím vlastního těla jako uměleckého díla.

5.2.1.3 Luigi del Riccio

Renesanční hostina je psána epistolární formou – Luigi del Riccio píše z Florencie svému příteli Carissimovi, aby se rozptýlil, protože je smutný a nemůže spát. Líčí mu karneval a oslavy, které probíhají u příležitosti nastolení papeže Lva, a také to, jak byl kardinálem Bembem navrhnut na člena klubu Diamant, který založil Giuliano de' Medici. Jedná se o klub zasvěcený umění a rozkoši, který sídlí v paláci medicejských, kde je mu vymezeno deset komnat vyzdobených Raffaelem.

Luigi dále popisuje svůj vstup do klubu a své přijetí. Luigi si je vědom své vlastní krásy: „Slyšel jsem šepot obdivu, vznášející se jako modlitba ku kráse komnatou,

¹¹⁷BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 70.

¹¹⁸BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 39.

¹¹⁹BREISKY, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 40.

jejíž přepychová dekorace mne oslňovala. Znáš mé tělo, víš, že nenadsazuji.“¹²⁰ Do klubu je jednohlasně přijat a popisuje svému příteli další průběh večera.

Objevují se zde výrazné erotické motivy, adorace mužského těla, implicitně homosexualita. Ačkoli v Breiského díle není zastoupena tak výrazně jako u Jiřího Karáska ze Lvovic, zmínky o ní najdeme ve většině jeho esejí, často ve spojitosti s androgynií. Na ženy je zde nazíráno s opovržením, je s nimi zacházeno jako s pouhými nástroji k uspokojení smyslů.

V průběhu večera se zjevuje postava mnicha, kterého se všichni lekli a z jehož se všichni bojí, neboť je jakýmsi svědomím každého z hostů. Luigi Carrisimovi v dopise přiznává, že má strach, sotva si na tu událost znova vzpomene a jeho maska bezstarostného dandyho tak zčásti padá.

Následně postava mizí a vyvolává všeobecné mlčení, druhý den však už společnost o události vtipkuje: „Však se nás Dionýsos zastane proti Bohu, jenž přičkl království nebeské chudým duchem, prohodil blasfemicky Giulino, bratr Lva X.“¹²¹ Na závěr dopisu se Luigi svěruje příteli, že je smutný a plakal, protože se mu kazí linie rtů a proto se již nesmí tolik líbat.

5.2.1.4 Lord Byron

I v této eseji nacházíme úvod upozorňující čtenáře na fiktivnost textu, která je dobově příznačná. Deník, který postava lorda Byrona píše, je situován do listopadu 1821 a do konce června 1823. Byron zde vystupuje jako typický dandy. Jeho přátelé ho nudí, protože už je zná. Zajímaví jsou pro ně pouze lidé, u kterých neví, co očekávat. Zároveň se snaží, aby sám neupadnul do stereotypu.

Byron jako dandy se ve vztahu k poezii střetává s diletantismem (podobně jako tomu bylo u Nera). Pokud by bral umění vážně, byla by jeho identita dandyho v rozporu s identitou umělce. Postava Byrona ale umění nebere vážně, poezie je mu pouze ukrácením dlouhé chvíle, proto k tomuto rozporu nedochází. Jak jsme již nastínili

¹²⁰ BREISKÝ, Arthur. Esej o Neronovi. In: BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 47.

¹²¹ BREISKÝ, Arthur. Renesanční hostina. In: BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thysus, 1997, s. 45 – 53. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 52–53.

v kapitole 4.4.1, dandy se umělci přibližuje svým citem pro estetické, který promítá do své vlastní osoby a do svého života jako do uměleckého díla. Za umělecké dílo více než svou poezii považuje svůj vlastní život, svou osobnost a vzhled, který obdivuje pro androgynní půvab.

Postava lorda Byrona je typickým dandym také ve vztahu k ženám. Opovrhne jimi, ale dokud mu imponují a může je dobývat, jsou mu příjemným rozptýlením. V případě, že si je podmaní, se stávají nezajímavými, tvrdí, že „každá následující (noc) je již opakováním a každé opakování je zeslabování prvního dojmu. Jakmile poměr stává se samozřejmým jako poledne a půlnoc, nudí mne.“¹²² Poměr s vdanou ženou je mu dobrodružstvím jen dokud nezjistí, že jejímu manželovi na tom vlastně nezáleží, protože si od něj chce vypůjčit peníze.

Popisuje noc, kdy si opilí muži vyměnili šaty se svými milenkami, „snažíte se co nejdokonaleji imitovat ženy a vzbuditi v sobě iluzi, že ony jsou našimi muži.“¹²³ Tuto zábavu lze dle našeho názoru interpretovat také jako přiblížení se ideálu androgynity. Společnost se baví, k Byronovi přichází jeho věřitel – žid, který mu připomíná jeho dluhy, ale Byron se vyznává z lehkomyšlnosti – další vlastnosti, typické pro dandysmus.

Byron je nakonec životem znavená a unavený všemi požitky natolik, že chce zemřít: „Chci zemřít a válka nejtědřeji rozdává smrt. Mám toho již dost, zcela prostě. Rozhodl jsem se bojovat v řadách Řeků, protože jsou slabší. Voilá tout.“¹²⁴ Tuto touhu zemřít kvůli vlastní blazeovanosti je možno vnímat jako dandysmu protikladnou, protože dandy svou nudu miluje.¹²⁵

¹²² BREISKY, Arthur. Poslední stránky z deníku Lorda Byrona. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 65 – 80. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 69.

¹²³ BREISKY, Arthur. Poslední stránky z deníku Lorda Byrona. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 65 – 80. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 74 – 75.

¹²⁴ BREISKY, Arthur. Poslední stránky z deníku Lorda Byrona. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 65 – 80. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s.

¹²⁵ BREISKÝ, Artur. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8, s. 129.

V závěru fiktivního deníku Byron oslovuje svého přítele Thomase Moora a žádá jej, aby deníky buď spálil, nebo je nechal vydat pozdější generací, až se osoby, o nichž píše, nebudou moci rozčilovat nad obsahem. Jak jsme již nastínili v kapitole 4.3.1, tento postoj lze interpretovat jako pro dandyho typický, protože mu na osudu díla nezáleží, píše pouze pro ukrácení dlouhé chvíle.

5.2.1.5 Baudelaire

V první části naší práce jsme již nastínili, že si dandy nasazuje masku, aby skryl své emoce a vášně, ale že je mu v určitém okamžiku tato maska odňata a jeho dandysmus tím padá. Takto demaskovaný dandy se pak stává otrokem svého života a téměř vždy ho čeká tragický konec. Tato Breiského esej je věnována interpretaci Baudelairovy osobnosti, a to právě bez masky dandyho, která je mu odňata vydáním jeho korespondence, jenž „je krutou blasfemií vůči umělecké masce autora *Květů zla*.“¹²⁶

Baudelaire je odhalován jako otrok peněz, jako aristokrat, který se musel ponižovat, aby měl jídlo a místo na přespaní. Nejedná se zde o pokrevní spřízněnost se šlechtou, ale spíše o aristokratismus duše – intelektuální program nahrazující mondénní dandysmus, který je, dle Beckerové, v Baudelairově případě výsledkem „osobní zkušenosti dandyho, jenž upadl do bídy, ale svého záměru se odmítl vzdát.“¹²⁷ Baudelaire se sice snaží životní nesnáze překonat svým uměním, ale jako dandy je demaskován, když je líčen jako sice geniální, ale zadlužený spisovatel, neschopný zacházet s penězi.

Demystifikace dále ukazuje Baudelaira jako člověka, který neužívá drogy a alkohol pro požitek nebo inspiraci pro své umění, nýbrž naopak, Baudelaire se zde stává člověkem, který se v umělých rájích snaží zahnat bolest a zapomenout, čímž páchá pomalou sebevraždu a Baudelairova smrt je tak dalším tragickým koncem dandyho.

¹²⁶ BREISKÝ, Arthur. Baudelaire, demaskovaný. In: BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrsus, 1997, s. 81 – 88. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 81.

¹²⁷ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 98.

Dalším aspektem Baudelairova života, který je v eseji připomínán, je jeho vztah k ženám. Beckerová o tomto vztahu tvrdí, že „ve srovnání s andělskou osobností matky, nadpozemskou bytostí a nedotknutelnou madonou mu všechny ostatní ženy připadají živočišné a posedlé svou tělesností.“¹²⁸ V Breiského eseji je Baudelaire popisován jako člověk, který svou matku miloval, což může souviset právě s její nedosažitelností, ale také jako člověk, který se zachoval šlechetně k Jeanne Duvalové, ženské bestii, která umělce podváděla přímo před jeho očima. Tento odpor je v souladu s dandyho negativním postojem k ženě ovládané svou sexualitou a svou přirozeností, která je dandymu protivná.

Ačkoli se Breisky zabývá Baudelairem bez jeho masky, v posledním odstavci této eseje mu přece jen část jeho dandysmu zachovává: "Baudelairova osobní tragika a velikost jeho umění, vyjadřujícího tak mocným gestem marnost a nicotnost lidské komedie, bude pochopena a prožita s nezapomenutelnými dojmy těmi, kdož mají dosti inteligence, aby o této marnosti a nicotnosti byli přesvědčeni. Otroci ideálů a otroci života budou vždycky nenáviděti studené ironie a opovržení, kterými Baudelaire stíhal jejich modly."¹²⁹ Zaznívá tu něco z Breiského Kvintesence dandysmu – připomeňme si dichotomii mezi dandyi a otroky života, kterou rozlišuje již v úvodu, dále dandyovské přesvědčení o marnosti života, tragický konec... Osud dandyho může být pochopen jen ostatními dandyi, protože sdílejí stejnou, nebo alespoň podobnou filosofii. Naopak ostatní, ti, kteří dandyi nejsou – otroci života, budou Baudelaira nenávidět, protože mu neporozumí.

5.2.1.6 Oscar Wilde

Poslední postavou *Triumfu zla* je Oscar Wilde, který finguje svou smrt. Žije v Římě pod jménem Giulio Romano, ve vatikánské galerii se setkává se svým přítelem Harry Goodem, který jej pozná. Wilde je popisován jako vznešený gentleman s elegantními liniemi, cézarskou bradou a rty a s řeckým nosem.

¹²⁸ BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6, s. 102.

¹²⁹ BREISKY, Arthur. Baudelaire, demaskovaný. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrusus, 1997, s. 81 – 88. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 88.

Wilde přiznává, že jeho role dandyho byla jen imitací Brummella, říká, že „Brummel byl jen možný v pitoreskní společnosti prince z Walesu. Byl jsem jen salonním lvem, hračkou ctižádostivých ladies-patrones. Teprve dnes dospěl jsem k náhledu, že moderní dandy hraje svou roli á part. Nepotřebuje společnosti. Nemůže jí zabránit, aby mu nepřihlížela, ale postará se o distanci.“¹³⁰ Zároveň však přiznává, že se lidem, kterým se vysmíval, snažil, z potřeby zrcadla a ze slabosti, zalíbit a imponovat.

S mystifikací a následnou demystifikací se v případě postavy Oscara Wilda setkáváme ve více podobách. Poprvé, když Oscar Wilde finguje svou smrt a Harry Good jej odhalí. Wilde pak zve Gooda na večeři, ale žádá jej, aby jeho tajemství zachoval. Podruhé se s mystifikací setkáváme, když Wilde přiznává, že požádal svého přítele Roberta Rosse o napsání článku popisujícího jeho domnělou smrt, když se bál, že bude jeho podvod odhalen. Potřetí se s demystifikací setkáváme, když Wilde přihlíží své posmrtné slávě: „Marně jsem hledal v jeho vzpomínkách dandyho, exotika, krále umění, jež jest říší, v níž slunce nikdy nezapadá; našel jsem jen zadluženého spisovatele, jenž trpěl politováníhodnou nemocí, jak dnes Angličané nazývají mou rozkošně chimérickou vášeň.“¹³¹ Wilde sice přihlížení své posmrtné slávě považuje za zajímavý experiment, ale je poměrně zklamán tím, že jeho přátelé odhalují jeho pravou tvář a ne masku dandyho, kterou na veřejnosti nosil.

Bednaříková uvádí, že dandyho maska může v období dekadence souviset také s „vyjádřením tragického pocitu divadla světa, který je typický pro všechna manýristicko-přechodná období obecně.“¹³² Zároveň uvádí, že maska je pozicí mimo dobro a zlo, což koresponduje s dandyho amorálním postojem, o němž jsme již pojednali dříve. Domníváme se, že Wildovu masku zde lze interpretovat také jako snahu zakrýt svou homosexualitu.

Dalším velmi výrazným aspektem této eseje je téma diletantismu. Harry Good se Oscara Wilda ptá, čemu přičítá svůj vliv na ostatní. Ten následně hovoří o „duševním

¹³⁰ BREISKY, Arthur. Oscar Wilde. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 89 – 107. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 101.

¹³¹ BREISKY, Arthur. Oscar Wilde. In: BREISKY, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrus, 1997, s. 89 – 107. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 97.

¹³² BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s. 18.

chameleónství,“ které odkazuje právě k diletantismu. Wilde dále říká: „Chtěl jsem učiniti svou duši zrcadlem, v němž se koncentrují paprsky všech století a všeho života.“¹³³ Zrcadlo zde plní obdobnou funkci jako hranol. Staněk uvádí, že „představa lidské mysli jako nástroje soustředujícího a přetvářejícího reflexy nejrůznějších věků, názorů a životních způsobů, ukazuje k diletantismu bourgetovskému či wildovskému.“¹³⁴ Opět se zde setkáváme s propůjčováním se více životním formám. Takový člověk je navíc schopen porozumět i tomu, co je mu cizí a neupadá do provinční omezenosti.¹³⁵ Ne náhodou tedy pomohla generace vyznávající diletantní kritiku překonat národně obrannou ideologii.

6. Závěr

Naším prvním cílem bylo nastínění dosavadního výzkumu o fenoménu dandysmu. Některé české literárněvědné příručky fenomén dandysmu nereflktují vůbec, například *Dějiny české literatury IV*,¹³⁶ *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*¹³⁷ nebo *Česká literatura od počátků k dnešku*.¹³⁸ Ve většině dalších publikací české literární vědy je na dandysmus pohlíženo jako na součást dekadence, jako příklad jsme uvedli *Dějiny nové moderny, Cesty stylizace*¹³⁹ Luboše Merhauta nebo *Českou dekadenci*¹⁴⁰ Hany Bednařikové. Výjimku v tomto přístupu tvoří Jan Staněk¹⁴¹, který dandysmus považuje za samostatný směr, zejména

¹³³ BREISKÝ, Arthur. Oscar Wilde. In: BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrsus, 1997, s. 89 – 107. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4, s. 100.

¹³⁴ STANĚK, Jan. Spor o diletantismus a jeho podoba v literatuře české dekadence. *Estetika*, roč. XLIV, č. 1-4, 2007, s. 85–106, ISSN 0014-1291, s. 86.

¹³⁵ STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0, s. 132.

¹³⁶ MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

¹³⁷ NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

¹³⁸ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

¹³⁹ MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3, s. 157.

¹⁴⁰ BEDNAŘIKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6, s.14.

¹⁴¹ Blíže STANĚK, Jan. Dandysmus a romantismus. *Estetika*. Praha: Academia, 2005, roč. XXXXI, č. 1 – 2, s. 33 – 62. ISSN 00141291.

proto, že tento fenomén zkoumá v kontextu zahraničních literatur, v nichž se dandysmus objevuje již na přelomu 18. a 19. století. Do češtiny byly přeloženy i některé zahraniční monografie, zabývající se dandysmem, uvedme zde *Literární dandysmus 19. století ve Francii*¹⁴², *Dandysmus: povinnost pochybnosti*¹⁴³, nebo *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*.¹⁴⁴

Naším dalším dílčím cílem bylo nastínit vývojové tendence české literatury 19. století a charakterizovat, jaké postavení dandysmus v české literatuře zaujímá. Dandysmus se v české literatuře objevuje až v období dekadence, což bylo umožněno proměnou literárních modelů v 90. letech 19. století, kdy se polemiky odehrávaly převážně na poli estetiky, národně obranná ideologie byla přeonána. Na základě prozkoumání oblasti literárněvědného bádání a oblasti kontextu české literatury jsme dospěli k závěru, že dandysmus v české literatuře je součástí dekadence, nikoli samostatných směrem, jak je tomu například v anglické nebo francouzské literatuře.

Za nejdůležitější aspekty dandysmu považujeme individualismus, který je spojen s dandyho touhou po jedinečnosti a sebeovládáním. Dandyho sebeovládání souvisí s nesmiřitelností ideálu dandysmu s identitou umělce, kterou dandysmus prakticky vylučuje.

V práci jsme se rovněž zabývali morálním aspektem – dandysmus je v zásadě amorální, a aspektem sexuality – pro dandysmus je typický negativní vztah k ženě a ideál androgynity, který je často maskou homosexuality. Dalšími podstatnými znaky je stylizace a mystifikace. Dandy si často nasazuje masku, aby zakryl své pravé já a své emoce. Dále jsme uvedli tři typy postavy dandyho – aristokrata, estéta a neurotika.

STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0.

STANĚK, Jan. Spor o diletantismus a jeho podoba v literatuře české dekadence. *Estetika*. Praha: Academia, 2007, roč. XLIV, č. 1 – 4, s. 85 – 106. ISSN 00141291.

¹⁴² BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6.

¹⁴³ COBLENCÉ, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7.

¹⁴⁴ SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5.

Ve druhé části naší práce jsme se zabývali interpretací děl, v nichž se postava dandyho objevuje, a to právě prizmatem dandysmu. Mezi vybraná díla patřil *Román Manfreda Macmillena* a *Scarabeus* Jiřího Karáska ze Lvovic a *Triumf zla* Arthura Breiského.

V obou románech Jiřího Karáska ze Lvovic se objevuje postava silného, dominantního aristokrata, kterému je v určité chvíli maska dandyho odňata a zůstává postava mága. V *Románu Manfreda Macmillena* je to postava Manfreda, ve *Scarabeovi* se jedná o Marcela d'Offémont. Protiklad k těmto postavám tvoří submisivní, neurotičtí jedinci, kteří se také pokouší nasadit si masku dandyho, ale pokaždé jsou díky své neurotičnosti poměrně rychle demaskováni. V *Románu Manfreda Macmillena* se jedná o postavu Francise, ve *Scarabeovi* jsou to Gaston Béroalde d'Amade a Oreste Contarini. Zvláštní postavou je ve *Scarabeovi* Marie Madeleine de Brinvillier, která je sice postavou ženskou, ale domníváme se, že některé z rysů dandysmu vykazuje. Uveďme zde například důraz na sebeovládání, amorálnost a výraznou stylizaci.

Stejně jako u Jiřího Karáska ze Lvovic i v díle Arthura Breiského dochází k demaskování všech postav dandyho, v některých případech postupně, v některých případech najednou. Toto demaskování je nejvýraznější u postavy Baudelaira, který je demaskován již od počátku eseje ve světle vydání své korespondence a deníků.

V esejích *Esej o Neronovi*, *Renesanční hostina*, *Poslední stránky z deníku lorda Byrona* a *Oscar Wilde* nacházíme motivy androgynity nebo homosexuality, v esejích *Tiberiův konec na Capri* a *Baudelaire, demaskovaný* se navíc objevuje pro dandyho typický negativní vztah k ženě.

V *Tiberiově konci na Capri* a v *Eseji o Neronovi* jsou výrazné motivy pomíjivosti a rozkladu, které jsou podstatné kvůli tomu, že dandy stylizuje sám sebe jako umělecké dílo a stárí a smrt tuto masku ruší.

V *Eseji o Neronovi*, *Posledních stránkách z deníku Lorda Byrona* a *Oscaru Wildovi* se setkáváme s problematikou smíření ideálu dandyho s identitou umělce – jedinou možností, jak se dandy může zabývat uměním, je nesoustavnost, nevážnost. Navíc se zde setkáváme s diletantismem ve smyslu propůjčení se více životním formám.

Anotace

Autor: Jana Vlachová

Katedra a fakulta: Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské diplomové práce: Postava dandyho v české literatuře první poloviny 20. století

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Jana Vraňová, Ph.D.

Počet znaků: 89 191

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 26

Klíčová slova: dandysmus, dekadence, Jiří Karásek ze Lvovic, Arthur Breisky, Román Manfreda Macmillena, *Scarabeus*, *Triumf zla*

Key words: dandyism, decadence, Jiří Karásek ze Lvovic, Arthur Breisky, Román Manfreda Macmillena, *Scarabeus*, *Triumf zla*

Anotace bakalářské diplomové práce: Bakalářská diplomová práce se zabývá postavou dandyho v české literatuře první poloviny 20. století. Součástí práce je definice hlavních znaků dandysmu a interpretace postavy dandyho v románech Jiřího Karáska ze Lvovic *Román Manfreda Macmillena* a *Scarabeus* a v souboru esejí Arthura Breiského *Triumf zla*.

Abstract: Bachelor thesis deals with dandy figure in Czech literature of the first half of the 20th century. Part of this work is the definition of the main characteristics of dandyism and interpretation of the characters in the novels of Jiří Karásek ze Lvovic *Román Manfreda Macmillena* and *Scarabeus* and essays by Arthur Breisky *Triumf zla*.

7. Resumé

The presented bachelor thesis deals with dandy figure in Czech literature of the first half of the 20th century. We consider the phenomenon of dandyism marginalized in Czech literary science, which is also the reason why we have decided to deal with this issue. Our goal is to outline the development trends of Czech literature of the 19th century and describe what status dandyism in Czech literature occupies. At the same time we will try to answer the question whether the dandyism in the Czech Republic can be regarded as a separate direction, as it is in some European literatures, or whether it is part of decadence.

Another aim of this work is to determine the main features of dandyism. Among the most important aspects of dandyism we included individualism, which is associated with a dandy desire for uniqueness and self-control. Dandy self-control is related to the intransigence of the ideal of dandyism with the identity of the artist. Next, we examined the moral aspect - dandyism is essentially amoral, and the aspect of sexuality - for dandyism is typical a negative attitude toward the woman and the ideal androgyny, which often masks homosexuality. Another significant feature is the stylization and mystification. Dandy often put on a mask to hide his true self and his emotions. Furthermore, we introduced three types of dandy character – aristocrat, esthete and neurotic.

The second part of our work contains analysis of selected prose works in which we see dandyism, specifically *Román Manfreda Macmillena* and *Scarabeus* by Jiří Karásek ze Lvovic and the *Triumf zla* by Arthur Breisky. The subjects of our analysis are dandy characters that appear in these works. We focus on their interpretation through the prism of the main features of dandyism.

Following the very end of our work, where we summarize all the findings and evaluate the goals of our work, which are the following: Answer the question as to whether dandyism in Czech literature perceived as independent direction, or whether it is part of decadence. Outline the current theory of dandyism. Identify the main features of dandyism. Interpret the characters in selected works through the prism of dandyism.

8. Seznam použité literatury

Prameny

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Chimaerické výpravy: kritické studie*. Praha: Hugo Kosterka, 1906.

KARÁSEK ZE LVOVIC, Jiří. *Romány tři mágů*. Praha: Volvox Globator, 2012, s. 14 – 141. Alrúna; sv. 5. ISBN 978-80-7207-839-4.

BREISKÝ, Arthur. *Triumf zla. - Dvě novely*. Praha: Thyrusus, 1997, s. 28 – 44. Spisy Arthura Breiského; sv. 3. ISBN 80-901774-8-4.

BREISKÝ, Artur, DUPAČOVÁ, Gabriela, ed. a ZACH, Aleš, ed. *Střepy zrcadel: eseje a kritiky*. 2., rozš. vyd. Praha: Thyrusus, 1996. 211 s. Spisy Arthura Breiského; sv. 2. ISBN 80-901774-6-8.

Sekundární literatura

BECKER, Karin. *Literární dandysmus 19. století ve Francii*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2013. 158 s. ISBN 978-80-246-2299-6.

BEDNAŘÍKOVÁ, Hana. *Česká dekadence: kontext, text, interpretace*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000. 133 s. ISBN 80-85959-66-6.

COBLENCÉ, Françoise. *Dandysmus: povinnost pochybnosti*. Překlad Klára Vávrová a Lubomír Martínek. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2003. 385 s. Střed; sv. 56. ISBN 80-7260-090-7.

HAMAN, Aleš. *Nástin dějin české literární kritiky*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2000. 131 s. ISBN 80-86022-63-3, s. 60.

HAMAN, Aleš. Proměny a střety literárních modelů a uměleckých rolí na cestě k moderně v české literatuře 19. století. *Estetika*. Praha: Academia, 2002, roč. XXXVIII, č. 2 – 4, s. 20-32. ISSN 00141291, s. 20.

HODROVÁ, Daniela. *Místa s tajemstvím: Kapitoly z literární topologie*. 1. vyd. Praha: KLP - Koniasch Latin Press, 1994. 211 s. ISBN 8085917033.

KROUTVOR, Josef. *Dandy & manekýna*. 1. vyd. Brno: Vetus Via, 1999.

LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2., dopl. vyd. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 1082 s. Česká historie; sv. 4. ISBN 978-80-7106-963-8.

MERHAUT, Luboš. *Cesty stylizace: (stylizace, "okraj" a mystifikace v české literatuře přelomu devatenáctého a dvacátého století)*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro českou literaturu Akademie věd České republiky, 1994. 232 s. Ursus; sv. 9. ISBN 80-85778-03-3.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

NOVÁK, Jan Václav a NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny*. Vyd. 5. Brno: Atlantis, 1995. 1804 s. ISBN 80-7108-105-1.

PAPOUŠEK, Vladimír a kol. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010. 627 s. ISBN 978-80-200-1792-5.

POŘÍZKOVÁ, Lenka. *Přátelský podvod: mystifikace (nejen) v české literatuře 20. století*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2014. 276 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2398-8.

PUTNA, Martin C. a kol. *Homosexualita v dějinách české kultury*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011. 494 s. ISBN 978-80-200-2000-0.

PYNSENT, Robert B. a POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výbor z úvah o české literatuře*. Překlad Jan Pospíšil. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2008. 643 s. ISBN 978-80-246-1363-5.

PYNSENT, Robert B. *Pátrání po identitě*. Překlad Blanka Hemelíková. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1996. 278 s. ISBN 80-85787-40-7.

SEDLÁK-PROŠEK, Ctirad. Příběhy intensivně vylhávané. Dvoji mystifikace v próze Jiřího Karáska ze Lvovic. In: *Mistyfikacja w kulturach, literaturach i*

językach krajów słowiańskich. Varšava: Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej Uniwersytetu Warszawskiego, Koło Naukowe Sławistów UW, 2013. s. 81 – 88. [online]. [cit. 2015-17-11]. Dostupné z: <http://docplayer.pl/5614507-Mistyfikacja-w-kulturach-literaturach-i-jezykach-krajow-slowianskich.html>. ISBN 978-83-60938-72-0.

SCHIFFER, Daniel Salvatore. *Dandysmus, poslední záblesk heroismu*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2012. 204 s. ISBN 978-80-246-2126-5.

STANĚK, Jan. Dandysmus a romantismus. *Estetika*. Praha: Academia, 2005, roč. XXXXI., č. 1 – 2, s. 33 – 62. ISSN 00141291.

STANĚK, Jan. *Diletantismus a umění života: od Montaigne k Bourgetovi*. Vyd. 1. Brno: Host, 2013. 220 s. Studium; sv. 35. ISBN 978-80-7294-970-0.

STANĚK, Jan. Spor o diletantismus a jeho podoba v literatuře české dekadence. *Estetika*. Praha: Academia, 2007, roč. XLIV, č. 1 – 4, s. 85 – 106. ISSN 00141291.

VLAŠÍN, Štěpán, ed. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2., doplň. vyd. Praha: Panorama, 1983. 367 s. Pyramida. Encyklopedie.